

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83374,Rogozinski-Karol-Stefan.html>
2022-09-30, 09:32

Rogosiński Karol Stefan

ROGOZIŃSKI (Szoltz-Rogosiński, S.S. Rogosiński) Karol Stefan (14 IV 1861, Kalisz – 1 XII 1896, Paryż), geograf, podróżnik, etnograf. Syn Edwarda Scholtza, Niemca, bogatego przemysłowca tekstylnego, i Malwiny z domu Rogosińskiej, której nazwisko przybrał w celu podkreślenia swej polskości.

Ukończył gimnazjum we Wrocławiu. W 1878–80 uczył się w szkole marynarki wojennej w Kronsztadzie, uzyskując stopień miczmana. W 1880 uczestniczył w rejsie flotyli rosyjskiej do Władywostoku, przez Ocean Atlantycki i Ocean Indyjski. Podczas postojów zwiedził Algier i Maroko, co w konsekwencji obudziło w nim pasję odkrywczą, którą po powrocie do Kronsztadu starał się realizować za pośrednictwem Cesarskiego Rosyjskiego Tow. Geograficznego. Zabiegał o poparcie Towarzystwa w zorganizowaniu wyprawy na północno-zachodnie wybrzeże Afryki Zachodniej w Kamerunie i obszary sąsiednie. Były tam tereny nieznane Europejczykom, ale Rosja nie interesowała się nimi. Cesarskie Rosyjskie Tow. Geograficzne ostatecznie nie finansowało zamierzeń eksploracyjnych R., co zapewne było następstwem trwającej rywalizacji w tym terenie Wielkiej Brytanii i Niemiec. W związku z tym R. wystąpił ze służby w marynarce i postanowił zorganizować wyprawę za składki społeczeństwa polskiego. Z trudem zdobył w ten sposób fundusz i wzbogacił go pieniędzmi ze spadku po śmierci matki (ojciec odmówił finansowania przedsięwzięcia). Niewielkie wsparcie AU oraz Muzeum Przemysłu i Rolnictwa (w zamian za spodziewane kolekcje), a także pomoc B. Tyszkiewicza i Branickich, uczyniły zamysł R. realnym. Zakupił we Francji niewielki stateczek i z przyjaciółmi: Leopoldem Janikowskim (meteorologiem) oraz Klemensem Tomczakiem (geologiem) 1 XII 1882 wypłynęli z Hawru na południe. Po drodze odwiedzili Wyspy Kanaryjskie, Liberię, Królestwo Assini (Wybrzeże Kości Słoniowej), kraj Aszanti (Ghana), porty od Senegalu po Gabon, wyspę Fernando Po. 23 IV 1883 R. zakupił część wyspy Mondoleh w

zatoce Ambas, założył tam bazę wyprawy. Stamtąd między VII 1883 a XII 1884 organizowano wypady eksploracyjne w głąb Kamerunu, odkrywając m.in. jeziora: Belombiba-Kotta oraz Słone, docierając w górę dorzeczy Mungo i Meme. R. szczególnie dokładnie przebadał fizjografię wybrzeży Kamerunu od zatoki Ambas do rzeki Memeh (orografia, geologia, klimat), sporządzając stosowną mapę. Stąd także usiłował zbadać wulkan Kamerun, ale osiągnął tylko jeden z jego wierzchołków (nazwał go Kraszewskim). Nieoczekiwana śmierć Tomczeka spowodowała zmianę skali eksploracji. R. z Janikowskim wybrali się do Gabonu i Nigerii, głównie w celu gromadzenia okazów etnograficznych. Po powrocie, z Niemcem H. Zöllerelem, zorganizowano kolejną wyprawę na wulkan Kamerun i osiągnięto jego szczyt (4070 m; czwarte wejście). Sporządzoną mapę R. przesłał do Royal Geographical Society w Londynie. W czasie tej wyprawy R. zgromadził wiele materiałów lingwistycznych, wysoko ocenionych przez badaczy przedmiotu. Po zajęciu Kamerunu przez Niemców w 1885, R. wrócił do Europy, przedstawił wyniki swych badań w Londynie, Hawrze i Paryżu, po czym dotarł do Warszawy, skąd jeździł z odczytami do Krakowa, przekazując AU i Muzeum Przemysłu i Rolnictwa zgromadzone kolekcje antropologiczne i etnograficzne.

Podsumowując wyniki wyprawy do Afryki Zachodniej, w 1882–85 R. ogłosił m.in.: *Mapa wybrzeża kameruńskiego i kraju Bakundu wraz z liniami podróży odkrytymi przez S.S. Rogozińskiego i K. Tomczeka w 1883 r.* (1884), *Voyage à la côte occidental d'Afrique dans la region des Camerouns* (1885), *Pod równikiem* (1886), *Żegluga wzdłuż brzegów Zachodniej Afryki na lugrze „Łucja-Małgorzata” 1882–1883* (1886), *Tryb życia, zwyczaje i pojęcia religijne krajowców Zatoki Bjafryskiej* (1886), *Rysy charakterystyczne murzyńskiego narzecza Bakwiri, używanego w górach kameruńskich, z uwzględnieniem niektórych pokrewnych narzeczy* (1886).

Kolejną wyprawę, tym razem z żoną Heleną z domu Boguską, przeprowadził w latach 1886–91. Zakupili plantację kakao na wyspie Fernando Po, która nie przyniosła spodziewanych zysków. Także plon naukowy badań ustępował wynikom wyprawy poprzedniej. Kłopoty rodzinne i dolegliwości

pochorobowe doprowadziły R. do rozstroju nerwowego. Mimo to w 1892 wybrał się do Egiptu, gdzie przedstawiał w tamtejszym towarzystwie geograficznym wyniki wyprawy na zach. wybrzeże Afryki. Po powrocie w 1893 leczył się w Krakowie i Bonn. Ogłosił artykuł *Fernando Po* (1892). Uporządkował kolekcje: antropologiczne, kartograficzne oraz przyrodnicze i przekazał je do muzeów polskich (dziś m.in. w Zakładzie Antropologii UJ). Nie wyzbył się marzenia o kolonii polskiej w Afryce. Własne posiadłości afrykańskie przekazał na rzecz misji katolickich w Afryce. Zginął pod kołami paryskiego omnibusu.

Był członkiem towarzystw geograficznych w Anglii i Francji.

Żona R., literatka pisząca pod pseud. Hajota, opublikowała *Ze wspomnień afrykańskich...* („Wszechświat” 1893, nr 24-27), wydała też opowiadania *Z dalekich lądów* (1893) i kilka powieści inspirowanych wrażeniami ze wspólnej wyprawy.

PSB (J. Kamocki); SBP (A. Dzieczkowski); Słabczyńscy.

Zbigniew Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)